

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра теорії та історії держави і права, конституційного права

ПОГОДЖЕНО:

Завідувач кафедри,

доктор юридичних наук, доцент

Шумна Л.П. _____

« ____ » _____ 2019 р.

СИЛАБУС

навчального курсу «Міжнародне право»

спеціальність 081 «Право»

форма навчання: денна

РОЗРОБНИК:

доцент кафедри,

кандидат наук з державного управління

Ребкало М.М. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри теорії та історії держави і
права, конституційного права

Протокол № __ від «__» _____ 2019 р.

Кредити та кількість
годин:

3 кредити ECTS; години: 16 лек., 24 сем., 6 пр., 44
самостійна робота.

Чернігів 2019

Анотація курсу

Актуальність і необхідність курсу “Міжнародне право” обумовлена змістом освітнього стандарту, а також доцільністю засвоєння і застосування в професійній діяльності відповідних знань, умінь і навичок. “Міжнародне право” вивчає відносини, що складаються між суб’єктами міжнародного права (державами, націями, міжнародними організаціями). В результаті вивчення цієї дисципліни Ви маєте ознайомитися з періодизацією виникнення міжнародного права, термінологією, основними принципами, поняттями і категоріями, які застосовуються при вивченні міжнародного права, розглянути основні положення права міжнародних договорів і організацій, засвоїти основи відповідальності в міжнародному праві, безпеки і права збройних конфліктів, міжнародно-правові положення території і населення та міжнародного морського права. В ході опанування навчальною дисципліною у здобувачів формуються здатність самостійного аналізу міжнародних правових актів, оцінки подій, які мають прояви в сучасному світі з точки зору норм міжнародного права. Дисципліна “Міжнародне право” логічно, змістовно і методологічно пов’язана з такими навчальними курсами як “Історія України”, “Теорія та історія держави і права”, “Історія держави і права України”, “Історія держави і права зарубіжних країн” і деякими іншими, з кожною з яких передбачаються міждисциплінарні зв’язки. При вивченні цієї дисципліни буде зроблено ставку на поєднання традиційних (звичних) форм роботи – лекція, обговорення питань семінару, рішення вправ (тестів) на практичних заняттях, також використовуватимуться робота з з практичними вправами та текстами.

Мета курсу

Метою навчальної дисципліни є ознайомлення курсантів (студентів) з особливостями, основними категоріями та галузями міжнародного права, засвоєння знань щодо основних принципів, інститутів та механізму міжнародно-правового регулювання системи міжнародних відносин, формування професійних компетенцій в сфері міжнародного права, прищеплення здобувачам навичок та вмінь, необхідних для самостійної практичної діяльності.

Організація навчання

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1 Поняття принципи, джерела та суб’єкти міжнародного права. Міжнародно-правова відповідальність.						
1	Поняття та особливості міжнародного права	8	2	2		4
2	Норми, джерела та принципи міжнародного права..	8	2	2		4
3	Суб’єкти міжнародного права	5		2		3
4	Відповідальність у міжнародному праві.	9	2	2	2	3
Розділ 2. Інститути міжнародного права						
5	Право міжнародних договорів	8	2	2		4
6	Право міжнародних організацій	6		2		4

7	Населення у міжнародному праві	6		2		4
8	Територія у міжнародному праві	10	2	2	2	4
Розділ 3. Міжнародне гуманітарне, морське право. Право міжнародної безпеки та вирішення міжнародних спорів						
9	Міжнародне гуманітарне право	8	2	2		4
10	Міжнародне морське право	8	2	2		4
11	Мирне вирішення спорів	7	2	2		3
12	Право міжнародної безпеки	7		2	2	3
Всього годин за курсом		90	16	24	6	44

Завдання до семінарів та практичних занять *Семінарські заняття*

При підготовці до семінару Вам рекомендується уважно ознайомитися з питаннями, які винесено на заняття. Після цього необхідно приступити до вивчення навчальної літератури, нормативного матеріалу. Підготовка до заняття повинно йти по шляху пошуку відповідей на винесені на семінар питання. Вивчення навчальних питань доцільно супроводжувати необхідними записами у зошитах. Завершальний етап підготовки до семінару полягає в складанні планів виступу з кожного питання семінару. Відсутність письмових матеріалів (конспекту) впливає на індивідуальну оцінку знань, яка може бути зниженою на 1 бал.

Плани семінарських занять

Тема 1. Поняття та особливості міжнародного права.

1. Поняття, зміст міжнародного права.
 2. Характеристика міжнародного права.
 3. Сучасний стан міжнародного права.
 4. Система міжнародного права.
 5. Подібність та відмінність міжнародного і національного права.
- Література: основна № 1-6; допоміжна № 7, 11, 23, 28, 29, 31, 33.*

Тема 2. Норми, джерела і принципи міжнародного права

1. Поняття, структура норми міжнародного публічного права.
 2. Види норм міжнародного права.
 3. Міжнародні договори.
 4. Міжнародно-правовий звичай.
 5. Загальні принципи міжнародного права.
 6. Судові рішення.
- Література: основна № 1-6; допоміжна № 7, 12, 23, 28, 29, 31, 33.*

Тема 3. Суб'єкти міжнародного права.

1. Елементи міжнародної правосуб'єктності.
 2. Первинні, вторинні та специфічні суб'єкти міжнародного права.
 3. Міжнародна правосуб'єктність націй і народів.
 4. Міжнародна правосуб'єктність держав.
 5. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій, державоподібних утворень.
- Література: основна № 1-6; допоміжна № 8, 11, 23, 26, 28, 31, 33.*

Тема 4. Відповідальність у міжнародному праві.

1. Підстави для міжнародно-правової відповідальності.
2. Ознаки, види міжнародного правопорушення.

3. Форми матеріальної відповідальності.
4. Форми нематеріальної відповідальності.
5. Обставини, що виключають відповідальність держав.

Література: основна № 1-6; допоміжна № 11, 23, 28-31,33 .

Тема 5. Право міжнародних договорів.

1. Поняття та класифікація міжнародних договорів
2. Стадії укладання міжнародного договору.
3. Реєстрація й опублікування договорів.
4. Тлумачення міжнародних договорів.
5. Припинення міжнародних договорів.

Література: основна № 1-6; допоміжна № 12,14, 15, 21, 23, 28, 31-33.

Тема 6. Право міжнародних організацій.

1. Поняття, ознаки міжнародних організацій.
2. Універсальні та регіональні міжнародні організації.
3. Цілі та структура ООН.
4. Ліга Арабських держав: структура, завдання, склад.
5. Організація Американських Держав: структура, склад, особливості діяльності
6. Загальна характеристика Організації Африканської Єдності.

Література: основна № 1-6; допоміжна № 7, 23, 28, 31 33.

Тема 7. Населення у міжнародному праві.

1. Міжнародно-правові акти з прав людини.
2. Універсальні та спеціальні права людини: поняття та значення.
3. Механізми забезпечення та захисту прав людини.
4. Міжнародно-правові органи контролю за дотриманням і захистом прав людини.
5. Дискримінація прав людини та форми її прояву.

Література: основна № 1-6; допоміжна № 9, 11, 16-18, 23-25, 27, 31,33.

Тема 8. Територія у міжнародному праві.

1. Поняття та види територій.
2. Міжнародно-правові способи придбання території.
3. Державна територія: поняття, ознаки, особливості.
4. Загальна характеристика міжнародної території.
5. Правовий режим Дунаю.

Література: основна № 1-6; допоміжна № 8, 12, 13, 23, 28,31, 33 .

Тема 9. Міжнародне гуманітарне право.

1. Поняття, предмет, джерела гуманітарного права.
2. Учасники збройних конфліктів: види, характеристика.
3. Загальні риси режиму воєнного полону.
4. Режим воєнної окупації: поняття, ознаки, наслідки.
5. Міжнародно-правові наслідки оголошення війни.
6. Правові наслідки закінчення війни.

Література: основна № 1-5; допоміжна № 8, 10, 12, 13,19, 20, 28 29, 31, 33, 44-46.

Тема 10. Міжнародне морське право.

1. Поняття, зміст міжнародного морського права.
2. Правовий режим внутрішніх морських вод.
3. Територіальне море і його правовий режим.
4. Континентальний шельф: поняття. правова характеристика.
5. Виняткова морська економічна зона.

Література: основна № 1-6; допоміжна № 22, 23, 28, 33-39.

Тема 11. Мирне вирішення спорів.

1. Зміст зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів.
2. Поняття міжнародного спору його класифікація.
3. Дипломатичні засоби врегулювання спорів.
4. Правові засоби вирішення спорів.
5. Вирішення спорів у межах міжнародних організацій

Література: основна № 1-6; допоміжна № 8, 13, 15, 21, 23, 28-31, 33 .

Тема 12. Право міжнародної безпеки.

1. Поняття та предмет права міжнародної безпеки.
2. Джерела права міжнародної безпеки.
3. Заходи системи загальної колективної безпеки.
4. Мета, типи миротворчих операцій ООН.
5. Ознаки регіональних систем колективної безпеки.

Література: основна № 1-6; допоміжна № 21, 23, 27, 28, 31, 33, 40-43.

Практичні заняття

Вам рекомендується наступна схема підготовки до заняття: опрацювати конспект лекцій та повторити питання плану семінарського заняття; прочитати рекомендовану основну і додаткову літературу; виконати завдання, опрацювати тести, що винесені на самостійну підготовку; при наявності труднощів сформулювати питання до викладача.

Завдання до практичних занять

Тема 4. Відповідальність у міжнародному публічному праві.

Вам рекомендується ознайомитися з главою 3 навчального посібника Міжнародне публічне право (Сироїд Т.Л.), Розділом 11 підручника Міжнародне право (Тимченко Л. Д., Кононенко В.П.), Уставом ООН (1945 р.), Статутом Міжнародного трибуналу по Югославії (1994 р.), Конвенцією ООН з морського права (1982 р.). Під час проведення занять Вам буде запропоновано рішення практичних вправ та тестових завдань.

Тема 8. Територія у міжнародному праві.

Вам рекомендується ознайомитися з розділ 7 навчального посібнику Міжнародне право (за ред. Буроменського М.В.), з розділом 12 підручника Міжнародне право (Тимченко Л. Д., Кононенко В.П.), з главою 6 навчального посібника Міжнародне публічне право (Сироїд Т.Л.), Договором про Антарктику (1959 р.), Конвенцією про режим судноплавства на Дунаї (1948 р.), Конвенцією відносно забезпечення вільного плавання по Суецькому каналу (1988 р.). Під час проведення занять Вам буде запропоновано рішення практичних вправ та тестових завдань.

Тема 12. Право міжнародної безпеки.

Вам рекомендується ознайомитися з розділом 10 підручника Міжнародне право (Тимченко Л. Д., Кононенко В.П.), з главою 10 навчального посібника Міжнародне публічне право (Сироїд Т.Л.), Право міжнародної безпеки с.45-46 (Гишимов Є) Статутом ООН (1945 р.), Статутом Міжнародного суду ООН (1945 р.), Загальною декларацією з прав людини (1948 р.). Під час проведення занять Вам буде запропоновано рішення практичних вправ та тестових завдань.

Завдання для самостійної роботи

Окрім завдань для самостійного опрацювання, які винесено на семінарські та практичні заняття Вам рекомендовано додатково в письмовій формі підготувати відповіді на наведені нижче питання. Їх зміст відображається у конспекті в формі записів або нотаток. Обсяг опрацьованого матеріалу повинен складати не менше одного і не більше трьох сторінок рукописного тексту зошиту. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу.

1. Функції міжнародного права і національної правової системи.
2. Поняття та види джерел міжнародного публічного права.
3. Класифікація суб'єктів міжнародного права.

4. Особливості відповідальності міжнародних організацій.
5. Підстави припинення міжнародного договору.
6. Компетенція та функції головних органів ООН.
7. Міжнародні органи із захисту прав людини.
8. Поняття державної території та її складові елементи.
9. Міжнародно-правовий зміст режиму воєнної окупації.
10. Особливості міжнародно-правового статусу відкритого моря.
11. Сутність Міжнародної процедури з примирення.
12. Провести аналіз загальної та регіональної системи колективної безпеки.

Література: основна №1-6; допоміжна № 8, 11, 14, 21, 23, 28, 31-34, 37.

Індивідуальні завдання

Виконуються кожним здобувачем шляхом вивчення навчального матеріалу, поглиблення й закріплення знань та розвитку навичок самостійної роботи. Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного реферату обсягом до 5-7 сторінок (формат А4) за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем.

Тематика реферату:

1. Організація об'єднаних націй: історія створення, правовий статус, головні органи.
2. Взаємовідносини України та Європейського Союзу.
3. Організація Північноатлантичного договору: завдання та принципи діяльності.
4. Поняття, правова природа та види міжнародних організацій.
5. Взаємовідносини України та Ради Європи.
6. Розвиток ідей про захист прав людини у міжнародному праві.
7. Співдружність Незалежних Держав: завдання та принципи діяльності.
8. Завдання, функції Міністерства зовнішніх справ України.
9. Поняття і підстави міжнародно-правової відповідальності.
10. Законодавство України про міжнародні договори.
11. Державна територія та способи її придбання.
12. Внутрішні морські води й їхній правовий режим.
13. Територіальне море та його правовий режим.
14. Міжнародно-правовий статус прилеглої зони.
15. Початок війни та його правові наслідки.
16. Обмеження засобів й методів ведення війни.
17. Захист цивільних об'єктів і культурних цінностей під час збройних конфліктів.
18. Нейтралітет у війні та її закінчення.
19. Засоби вирішення міжнародних спорів.
20. Міжнародна процедура примирення.
21. Розв'язання спорів у міжнародних організаціях.
22. Поняття, види міжнародних правових норм.
23. Положення Конституції України, які стосуються міжнародних відносин та міжнародного права.
24. Держава Україна, як суб'єкт міжнародно-правових зносин та міжнародного права.
25. Міжнародне визнання та правонаступництво.

Порядок оцінювання

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Практичні Заняття (опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання вправ, тестів)
Розділ 1 Поняття принципи, джерела та суб'єкти міжнародного права. Міжнародно-правова відповідальність.					

1	Поняття та особливості міжнародного права	4	1	3	
2	Норми, джерела та принципи міжнародного права..	4	1	3	
3	Суб'єкти міжнародного права	5	1	4	
4	Відповідальність у міжнародному публічному праві.	5	1	2	2
Розділ 2. Інститути міжнародного права.					
5	Право міжнародних договорів	4	1	3	
6	Право міжнародних організацій	5	1	4	
7	Населення у міжнародному праві	4	1	3	
8	Територія у міжнародному праві	5	1	2	2
Розділ 3. Міжнародне гуманітарне, морське право. Право міжнародної безпеки та вирішення міжнародних спорів.					
9	Міжнародне гуманітарне право	5	1	4	
10	Міжнародне морське право	4	1	3	
11	Мирне вирішення спорів	4	1	3	
12	Право міжнародної безпеки	5	1	2	2
Разом		55	12	37	6
Виконання завдань для самостійної роботи на написання есе		5			
Залік		40			
Всього		100 балів			

За ведення конспекту лекцій нараховується 1 бал за кожен тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 12 балів. Під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття курсанта (студента), що порушує дисципліну або запізнюється. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та відпрацьований з усіх тем конспект семінарських питань забезпечують Вам 0,5 бала;
- доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань оцінюється в 0,5 балів;

- виступ із правильною доповіддю на питання за планом семінарського завдання оцінюється в 1 бал;

- висловлення власної точки зору щодо розгляду проблеми, її аргументація оцінюється в 1 бал.

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 3-4 бали за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Практичні заняття можуть принести вам 2 бали за одне заняття за умови попереднього опрацювання матеріалів для підготовки до заняття й успішного виконання всіх завдань безпосередньо на самому занятті. Присутність без підготовки та нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання пропущених чи оцінених у 0 балів занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до практичного заняття та виконання завдань запропонованих викладачем (завдання можуть відрізнятись від тих, що вирішували ваші одногрупники).

Кожен курсант (студент) має до кінця листопада написати та надати викладачу реферат на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 5 балів. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 0,5 бала; 2) відповідність змісту темі – 2 бала; 3) структурна логічність – 1 бала; 4) аргументованість висновків – 1 бал; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 0,5 бала.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного заліку на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На заліку викладач задає вам 4 питання з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 10 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до заліку

1. Виключна морська економічна зона: поняття, особливості.
2. Глобалізація і її вплив на міжнародні процеси.
3. Джерела міжнародного гуманітарного права.
4. Дискримінація прав людини, форми її прояву.
5. Загальна система заходів колективної безпеки.
6. Загальна характеристика Ліги Арабських держав.
7. Загальна характеристика Організації Американських Держав.
8. Загальна характеристика Організації країн-експортерів нафти.
9. Загальна характеристика Світової організації торгівлі.
10. Класифікація норм міжнародного права.
11. Мета та структура Північно-Атлантичного Блоку.
12. Мета, структура Організації з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ).
13. Мета, типи миротворчих операцій ООН.
14. Механізм забезпечення та захисту прав людини.

15. Міжнародна правосуб'єктність держав.
16. Міжнародна правосуб'єктність націй та народів.
17. Міжнародне правонаступництво: поняття, об'єкти, види.
18. Міжнародні ріки та їх правовий режим.
19. Міжнародні стандарти прав та свобод людини.
20. Міжнародно-правовий статус Антарктики.
21. Міжнародно-правовий статус Арктичних територій.
22. Міжнародно-правові органи контролю за дотриманням і захистом прав людини.
23. Операції ООН з підтримання миру: поняття, особливості, типи.
24. Основні принципи міжнародного права.
25. Основні принципи міжнародної відповідальності.
26. Періодизація історії міжнародного права.
27. Поняття і підстави міжнародно-правової відповідальності.
28. Поняття та види міжнародного договору.
29. Поняття та види джерел міжнародного права.
30. Поняття та види територій у міжнародному праві.
31. Поняття та класифікація мирних засобів вирішення міжнародних спорів.
32. Поняття та класифікація суб'єктів міжнародного права.
33. Поняття та правовий режим континентального шельфу.
34. Поняття, види міжнародного імунітету держави.
35. Поняття, класифікація міжнародних спорів.
36. Поняття, ознаки міжнародного права.
37. Поняття, ознаки та види міжнародних правопорушень.
38. Поняття, ознаки та класифікація міжнародних організацій.
39. Поняття, ознаки, структура норми міжнародного права.
40. Поняття, предмет, джерела права міжнародної безпеки.
41. Поняття, предмет, принципи міжнародного гуманітарного права.
42. Поняття, форми та види міжнародно-правового визнання.
43. Правовий режим відкритого моря.
44. Правовий режим Дунаю.
45. Правовий режим прилеглої зони.
46. Правовий режим територіального моря.
47. Правові наслідки початку і закінчення війни.
48. Призначення та структура Євросоюзу.
49. Проаналізувати зміст принципу мирного вирішення міжнародних спорів.
50. Процедура прийняття міжнародних договорів.
51. Реалізація імплементації міжнародних стандартів з прав і свобод людини в національне законодавство.
52. Режим воєнної окупації: поняття, ознаки.
53. Система міжнародного права.
54. Способи придбання території у міжнародному праві.
55. Тлумачення міжнародних договорів: поняття, види та способи.
56. Учасники збройних конфліктів: поняття, поділ.
57. Форми матеріальної відповідальності.
58. Форми нематеріальної відповідальності.
59. Функції міжнародного права.
60. Цілі та структура ООН.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);

- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна

1. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право : підручник. Одеса. Фенікс, 2018. 744 с.
2. Міжнародне публічне право : підручник / за ред. В. М. Репецького. К.: Знання, 2012. 437 с.
3. Тимченко Л. Д., Кононенко В.П. Міжнародне право: підручник. К: Знання, 2012. 631с.
4. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. К: КНТ, 2010. 344с.
5. Теліпка В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 608 с.
6. Буроменський М.В., Кудас І.Б., Маєвська А.А., Семенов Б.С, Стешенко В.С. Міжнародне право: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2005. 336 с.

Допоміжна

7. Декларація принципів міжнародного права, які стосуються дружніх відносин та співробітництва держав відповідно до Статуту ООН 1970 р. ООН. Нью-Йорк, 1970. 145 с.
8. Декларація про державний суверенітет України. *Відомості Верховної Ради України*. 1990, № 31, Ст. 429.
9. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини. К: Право, 1999. 29 с.
10. Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/> (дата звернення: 12.04.2019)
11. Загальна декларація прав людини 1948р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2019)
12. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004р. № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004, № 29, Ст. 367.
13. Про державний кордон України: Закон України від 04.11.1991р. №406-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992, № 2, Ст. 5.
14. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2004, № 50, Ст. 540.
15. Про правонаступництво України: Закон України від 12.09.1991р. № 1543-XII *Відомості Верховної Ради України*. 1991, № 46, Ст. 617.
16. Про Уповноваженого Верховної Раді України з прав людини: Закон України від *Голос України*. 1998, № 20, 20 січня.
17. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011р. № 5773-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012, № 19-20, Ст. 179.
18. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011р. № 3671-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012, № 16, Ст.146.
19. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення URL : <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2019)
20. Конвенція про заборону розробки, виробництва і накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/> (дата звернення: 09.03.2019)
21. Конвенція про правонаступництво стосовно міжнародних договорів. К: Юрінком, 1996, С. 58-90.
22. Конвенція про режим судноплавства на Дунаї. URL: <http://search.ligazakon.ua/> (дата звернення: 12.04.2019)
23. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996, № 30, Ст. 141.
24. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права людини. URL: <http://subject.com.ua/> (дата звернення: 12.05.2019)
25. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права людини 1966р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.04.2019).
26. Про основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України. 1993, № 37, Ст. 379.

27. Регламент Європейського суду з прав людини. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 1999, №1, С. 123-217.
28. Статут Організації Об'єднаних Націй. Нью-Йорк, ООН, 1996.
29. Денисов В.Н., Євінтов В.І. Суверенітет України і міжнародне право. К., 1995. 340 с.
30. Удовенко Г. Й. Україна на міжнародній арені. К., 1998. 231 с.
31. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: підручник. К: Либідь, 2002. 608 с.
32. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. URL : <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.03.2019).
33. Буроменський М.В. Міжнародне право в документах. X: Видавництво Національного ун-ту внутрішніх справ, 2003. 376 с.
34. Про морське право. Конвенція ООН від 10.12.1982 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 08.07.2019).
35. Про ратифікацію договору між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки. Закон України від 20.04.2004 р. № 1682-IV. *Відомості Верховної Ради. України*. 2004. № 32. Ст. 387.
36. Копачинська Г.В. Проблеми формування морських кордонів в Азовсько-Керченській акваторії: невирішене питання україно-російських відносин. *Економічні інновації*. 2011. Випуск 44. С.108-115.
37. Про відкрите море. Конвенція ООН від 29.04.1958 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_180 (дата звернення: 09.07.2019).
38. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 12 жовтня 2018 року “Про невідкладні заходи щодо захисту національних інтересів на Півдні та Сході України, у Чорному та Азовському морях і Керченській протоці”: указ президента України від 12.10.2018 р. №320/2018. URL : <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення: 11.07.2019).
39. Савченко М.И. Морское право. *Промышленно-торговое право*. 2006. № 6. С. 5-180.
40. Статут Міжнародного суду: Конвенція ООН від 25.06.1945 р. № 360. URL : <http://consultant.parus.ua> (дата звернення: 10.08.2019.)
41. Резолюція Ради безпеки ООН від 22.11.1967 р. URL : <https://ru.wikisource.org/wiki> (дата звернення: 10.08.2019.)
42. Гишимов Є. Право міжнародної безпеки: [міжнародне право]. Віче. 2008. №15. С.45-46.
43. Ржевська В.С. Право держави на самооборону і міжнародна безпека. Київ: Проміні, 2005. 251 с.
44. Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907 р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 2. Ст. 605.
45. Рішення Міжнародного Суду ООН по справі Нікарагуа проти США. URL: <http://bfveteran.ru/pravo> (дата звернення 03.08.2019).
46. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. №36. Ст.957.

Інформаційні ресурси в Інтернеті.

47. <http://www.precedent.com.ua/>
48. <http://mfa.gov.ua/ua>
49. <http://www.gdo.kiev.ua/>
50. <http://pravoua.com.ua/ua/>
51. <http://lawexpert.com.ua>
52. <http://www.zakoni.com.ua>
53. <http://ukrjurist.com/>